

DIMENSIUNEA MILITARĂ ȘI POLITICĂ A ACTIVITĂȚII MAREȘALULUI ALEXANDRU AVERESCU

Filofteia REPEZ¹

filofteiarepez@yahoo.com

ABSTRACT: Alexandru Averescu (1859–1938), military career, politician, honor member of Romanian Academy, is one of the most known Romanian personalities from the beginning of XX century.

The military dimension of Alexandru Averescu activity is emphasized by his military ranks and many functions he had mastered; for example: commandant of Superior War School in Bucharest (1894–1898), military attaché at Berlin (1895–1898), commandant of 1st Brigade Rosiori, Minister of War (1907–1909), commandant of 1st Infantry Division (1909–1911), chief of the Major Staff (1911–1913). On June 14, 1930 he acquired the honor dignity as „Marshall of Romania”. We also must remind that he authored some papers on different military matters.

The political dimension of Alexandru Averescu’s activity is the same important as the military one. Many times he was Prime-Minister (January-March 1918, 1920–1921, 1926–1927); in 1918 he was the chief of People League which became in 1920 People Party. Around Alexandru Averescu, as politician to the respective times, a real myth was created.

Starting from these brief ideas, in this paper I want to bring to front the both mentioned dimensions of the activity of Marshall Alexandru Averescu, therefore to bring a tribute to the completion of 75 years since his passing in the eternity.

KEYWORDS: military, dimensions, activity, member, politics, functions, ranks

1 Colonel conf.univ. dr., Facultatea de Securitate și Apărare, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București; membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Date biografice

Alexandru Averescu (figura nr. 1) s-a născut la 9 martie 1859 în satul Babele² de lângă Ismail, în sudul Basarabiei.

Tatăl, Constantin Averescu, originar din Bălți, după terminarea studiilor de la Iași s-a înrolat în armata rusă în calitate de ofițer. Amestecul într-o mișcare politică îl obligă să demisioneze și să se reîntoarcă în Moldova, unde obține titlul de sluger. Ulterior, a deținut și funcția de institutor la Iași și Târgu-Frumos, apoi a lucrat în administrație.

Mama, Casuca, născută Desilla, de profesie moașă, era foarte atașată de băiat. Neînțelegerile dintre părinți l-au determinat pe micul Alexandru să-i ofere mamei sale, o femeie energică și inteligentă, multe din bucuriile copilăriei.

Fig. nr. 1 – Alexandru Averescu

Copilăria a fost, însă, o perioadă tristă datorită relațiilor dintre părinți. *„Nici-o pasiune nu dinamizează anii copilăriei sale. Trăiește o viață egală, prea liniștită și prea interiorizată. O viață de exil sufletesc... Nu a fost nici empatic, nici viclean și nici aspru în jocurile sale naive de copil liber pe străzile Ismailului. Este just însă, că impunea respect fiindcă se mișca încet, par'că*

2 Teritoriul a fost retrocedat Moldovei prin Tratatul de la Paris din anul 1856 de către marile puteri învingătoare în războiul Crimeii (1853–1856) cu scopul de a îndepărta Imperiul Rus de la gurile Dunării. După unirea Basarabiei, din perioada interbelică, localitatea i-a purtat numele.

fiecare pas gândea, par'că fiecare mână reflecta, crispându-se în păr, alături de această frunte tristă. Deși biruia istețimea celorlăți copii, niciodată nu a fost invidiat fiindcă totdeauna rămânea de învinșii săi tăcut și melancolic. Acest aspect al său a dat permanent o primă și imediată satisfacție, invidiei și egoismului. Părea un învins între victorioși. Cu aceste însușiri își atrăgea el o amicală iubire din partea tuturor”³.

A urmat școala primară în satul natal și un an de zile cursurile Seminarul teologic din Ismail. Renunță la seminarul din Ismail și urmează Școala de arte și meserii din București, pe care o absolvă în anul 1876.

Anii următori de formare profesională sunt prezentați, mai jos, în cadrul dimensiunii militare a activității.

S-a căsătorit în anul 1887, cu Clotilda Caligaris, pe care a cunoscut-o la Torino, absolventă de Conservator cu diplomă de canto și pian, cu care va avea doi copii adoptivi, Silvia și Ion. Soția l-a urmat în România și a fost o prezență discretă în viața lui Alexandru Averescu.

Părăsește această lume în noaptea de 2/3 octombrie 1938, la locuința sa din Șoseaua Kisseleff nr. 57 în urma unei crize cardiace. Au fost alături cei doi copii, Silvia și Ion (pe atunci locotenent), logodnica acestuia, domnișoara Vasu, Voinov – un nepot al mareșalului și Petre Papacostea, un fidel colaborator. Avea 79 de ani. Trupul său neînsuflit a fost depus la mausoleul din Mărăști, finalizat în anul 1931, la a cărui inaugurare oficială participase alături de regele Carol al-II-lea, regina Maria, prințul Nicolae, prim-ministru Nicolae Iorga, de alți generali și comandanți de mari unități și unități.

Dimensiunea militară a activității mareșalului Alexandru Averescu

În martie 1877, la sugestia mamei, tânărul Averescu, în vârstă de 18 ani, s-a înrolat ca voluntar în escadronul de jandarmi călări din Ismail, escadron care forma cu alte două detașamente din Cahul și Ismail, a 4-a companie a Regimentului 5 Călărași cu reședința la Galați. Datorită constituției sale fragile a fost folosit mai mult în serviciul frontului și la cancelarie. S-a dovedit a fi un militar activ, metodic și conștiincios, ceea ce i-a atras aprecierile șefilor, cu deosebire a căpitanului Negel, viitor colonel și adjutant regal. În perioada respectivă a fost decorat cu „Crucea Trecerii Dunării” și cu „Medalia Comemorativă de Campanie Rusă”, ca urmare

3 Mircea Ștefan Cioroiu, *O viață de prestigiu: Alexandru Averescu – Mareșal al României*, Tipografia Ziarului „Universul”, strada Brezoianu 23–25, 1938, pp. 9–11.

a participării la Războiul de Independență. La 10 septembrie 1877 a fost avansat brigadier, apoi sergent la 10 martie 1878.

La sugestia căpitanului Negel s-a reangajat, la 11 septembrie 1878, în armată ca subofițer și a fost admis după 2 ani de activitate cotidiană fără realizări și satisfacții la Școala Divizionară pentru subofițeri⁴ de la Mănăstirea Dealu, pe care a absolvit-o ca șef de promoție la 15 iulie 1881 cu gradul de sublocotenent. A fost repartizat la Regimentul 1 Roșiori din Constanța. După un an, unitatea s-a mutat la București, iar tânărul sublocotenent a fost mutat la Regimentul 6 Călărași din Focșani, unde a rămas până în anul 1884.

În acel an, 1884, s-a vorbit pentru prima dată despre „cazul Averescu”⁵, pentru că în urma susținerii examenului pentru Școala Superioară de Război de la Torino, din cei 12 concurenți pentru cele două locuri, un loc a fost ocupat de Alexandru Averescu (care provenea de la Școala Divizionară, în timp ce ceilalți 11 candidați proveneau din Școli militare de ofițeri).

În perioada 1884–1886, a urmat cursurile Școlii Superioare de Război de la Torino, absolvind cu note mari. Notele sale foarte bune la învățătură au fost publicate, conform reglementărilor interne ale acelei perioade, în „Monitorul Oastei”, publicația oficială a Ministerului de Război. Tot atunci, secretarul general al Ministerului de Război, colonelul Sergiu Băicoianu, a dispus punerea lui Averescu în capul listei de înaintare la alegere.

Prin Înaltul Decret nr. 2932 din 26 septembrie 1886, locotenentul Alexandru Averescu a fost brevetat ofițer de stat major.

Între 1888–1891 și 1891–1894 și-a desfășurat activitatea în cadrul Secției a 3-a operații din Marele Stat Major. A fost avansat căpitan la 30 august 1889. Precizez și faptul că, în anul 1892 a fost profesor la Școala de Ofițeri de Cavalerie și comandantul escadronului de elevi.

Pe plan militar, s-a remarcat și prin rolul activ în conducerea unor reviste militare ale vremii respective. A fost redactor și apoi prim-redactor al „Revistei Armatei”, publicație înființată în anul 1883 în scopul de a aduce la cunoștința celor din armată progresele științelor militare din țară și din străinătate. Alături de alți ofițeri (majoritatea căpitani cu studii

4 Școala era o filieră indirectă de formare a ofițerilor. Potrivit reglementărilor vremii, absolvenții acestei instituții de învățământ militar, dacă aveau liceul sau echivalentul acestuia finalizat erau avansați ofițeri.

5 Petre Otu, *Mareșalul Alexandru Averescu, militarul, omul politic, legenda*, Editura Militară, București, 2005, p. 16.

în străinătate) a susținut reînființarea revistei „România Militară”, care apăruse în perioada 1864–1866. De asemenea, a participat și la întemeierea societății „Cercul Publicațiilor Militare”, în anul 1892, care edita săptămânal un buletin (din anul 1896 buletinul a apărut lunar), dedicat informării ofițerilor cu literatură străină și română nou apărută.

Alexandru Averescu nu se alătură complotului organizat în anul 1894 de ofițerii nemulțumiți de numirile neinspirate ale generalului Iacob Lahovary, ministrul de război în guvernul conservator condus de Lascăr Catargiu (de pildă: generalul Grigore Cantilli a fost numit inspector de cavalerie, nefiind cavalerist; ofițeri de stat major de artilerie au fost numiți în posturi de conducere în cavalerie). Refuzul lui Alexandru Averescu s-a datorat relațiilor bune pe care le avea cu generalul Iacob Lahovary, care l-a sprijinit mult în cariera militară. Acest refuz i-a atras antipatia multor colegi și diverse acuze pe parcursul carierei sale militare.

La data de 1/14 ianuarie 1894 a fost numit comandant (director) al Școlii Superioare de Război din București și avansat la gradul de maior.

În această instituție, s-a remarcat și ca profesor de tactică și stat major. Demersurile sale au fost remarcabile, reușind să îmbunătățească structura și calitatea învățământului, prin introducerea în programă a exercițiilor pe hartă și pe teren fără trupe, prin stimularea creativității elevilor săi neimpunând soluții în problemele de strategie și de tactică. S-a impus în fața ofițerilor-elevi drept un creator de școală, rămânând în memoria acestora un excelent profesor și teoretician militar. A împletit activitatea militară cu activitatea didactică, prin publicarea unor lucrări diverse referitoare la: problemele de geografie militară (*Lecțiuni de geografie militară*, 1895), de cavalerie sau serviciu de stat major; procesul de instruire în arma sa (*Teatrul de operațiuni austro-român*, 1894; *Organizarea și mobilizarea*, 1895). Publică și memoriale (*Operațiunile de la Flămânda și Notițele zilnice din război*), precum și o lucrare consacrată tacticii în 3 volume, cuprinzând aproape o mie de pagini, pentru care a fost acuzat de plagiat (volumele erau o copie a cursului de tactică predate de profesorul Marsilli la Școala Superioară de Război din Torino).⁶

După stagiul la comanda acestei școli a fost propulsat atașat militar la Berlin prin Înaltul Decret nr. 3428 din 15/28 august 1896 semnat de regele Carol I, la propunerea ministrului de război Constantin Budișteanu.

6 Cf. Petre Otu, *op. cit.*, p. 18.

Postul de atașat militar avea o importanță deosebită, întrucât România era membră, din anul 1883, a Triplei Alianțe (Puterile Centrale), din care făceau parte Germania, Italia și Austro-Ungaria. La Berlin, și-a îndeplinit remarcabil misiunea primită și s-a dovedit a fi și un observator atent al evenimentelor militare derulate în Germania și Europa. Lucrările sale trimise în țară despre organizarea și manevrele armatei germane au avut o valoare apreciată. A stabilit relații personale excelente cu numeroși ofițeri germani (de exemplu: cu August von Mackensen, la vremea respectivă comandant al unității de husari). Chemarea sa de la post a fost apreciată la vremea respectivă un „caz”. Oficial i s-a imputat nedelicatetea manifestată față de Academia Militară din Berlin care l-ar fi invitat la o serie de jocuri de război, Alexandru Averescu insistând ca la acestea să ia parte și atașatul militar francez. În realitate, chemarea de la post s-a datorat acuzelor unor ofițeri români trimiși la studii în Berlin (de pildă: neînțelegerea cu locotenentul Alexandru Sturza, fiul președintelui Partidului Național Liberal, Dimitrie A. Sturza și prim ministru în perioada 27 martie – 9 aprilie 1897, privind furnizarea unor informații rezervate respectiv regulamente germane; locotenentul Sturza a refuzat pe motiv că a jurat credință împăratului și a calificat drept spionaj cererea lui Averescu de divulgare a informațiilor).

Reîntors în țară a fost numit comandantul Regimentului 4 Roșiori din București, și apoi, ca urmare, a rezultatelor obținute și a influențelor sus puse a fost numit șef al secției organizare-mobilizare din cadrul Marelui Stat Major.

Disputa cu regele Carol I pe tema războiului ruso-japonez din perioada 1904–1905 (Averescu susținea că victorioși vor fi japonezii, spre deosebire de rege, care ca și alți ofițeri români, susținea că victoria va fi de partea armatei ruse) a avut ca urmare mutarea la comanda Brigăzii 1 Roșiori din Tecuci. Ulterior, Regele a apreciat intuiția lui Averescu: „*la câtva timp, după aceste întâmplări, regele Carol I se deplasa la Iași și l-a zărit pe peronul gării din Tecuci pe colonelul Averescu, comandantul garnizoanei. Carol I a descins imediat din tren, i-a întins mâna și i-a spus: Colonel Averescu ați avut dreptate: au învins japonezii*”⁷.

La 10/23 mai 1906, cu ocazia jubileului regal, a fost avansat la gradul de general de brigadă la vârsta de 47 de ani. Pentru conștiința publică,

7 Petre Otu, *op. cit.*, p. 30.

Alexandru Averescu a fost un general apropiat de ostași, primind și numele de „părinte al soldaților”⁸. Mărturie stau și următoarele spuse: „*El nu citește despre sufletul soldaților. El învață pe cartea experiențelor comune și acum știe sigur că „a comanda” nu este o rușine. Și cu cât va crede mai mult în acest adevăr, cu atât soldații săi îl vor iubi mai sincer*”⁹.

Numit ministru de război în guvernul liberal în perioada 13 martie 1907 – 4 martie 1909 (numire datorată lui Take Ionescu și regelui Carol I), Alexandru Averescu a reprimat marea răscoală țărănească din anul 1907. Pe baza stării de asediu declarată de rege, generalul Averescu a emis „Instrucțiunile asupra întrebuițării armatei în caz de tulburare. Somațiuni. Stare de Asediu”, document care stabilea cadrul și modificările în care urma să acționeze armata pentru reprimarea mișcărilor țărănești din anul 1907. În urma măsurilor stabilite și a activității sale energice și eficiente, mișcărilor țărănești au fost reprimite, generalul devenind un „salvator al patriei”¹⁰, bucurându-se de largă recunoaștere pe plan național. Faima generalului nu a apus după alungarea de la putere, „mulțimea spunea că l-au alungat ciocoi fiindcă se temeau de el”¹¹.

În anul 1913 a fost investit șef de stat major și i se încredințează comanda armatei în războiul cu Bulgaria.

Pregătirea campaniei din anul 1913 s-a dovedit a fi nu numai „o operă de înaltă valoare militară, ci ea primește un sens profund național, dacă nu unul civilizator”¹². Acțiunea militară a armatei noastre la sud de Dunăre a avut la bază „Ipoteza nr. 1 bis”, la a cărei elaborare generalul Averescu a avut o contribuție hotărâtoare. Planul de operații al armatei române s-a bazat pe „Memoriul privitor la îndrumarea operațiilor armatei române în cazul că ar interveni în conflictul sârbo-bulgar”, definitivat de general la 17/30 iunie 1913, și prevedea două acțiuni principale: prima acțiune, dictată de considerente militare, era îndreptată spre centru de gravitate strategic al forțelor bulgare; cea de-a doua acțiune, dictată de considerente politice, urma din Dobrogea până la aliniamentul Rusciuk-Varna (teritoriul vizat urmând să intre în componența statului român).

8 Ciprian Nicola, Adriana Bianca Oproiu, *Guvernarea Averescu (13martie 1920 – 13decembrie 1921)*, Editura Paralela 45, Pitești, 2009, p. 17.

9 Mircea Ștefan Cioroiu, *op. cit.*, p. 13.

10 Petre Otu, *op. cit.*, p. 59.

11 Octavian C. Tăslăuanu, *Producția un program economic. Epoca guvernului Averescu 1920*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1924, p. 77.

12 Mircea Ștefan Cioroiu, *op. cit.*, p. 35.

Campania din anul 1913 a constituit o experiență unică în care generalul Averescu a demonstrat capacitățile sale de militar: „*Pentru Alexandru Averescu, campania din sudul Dunării a reprezentat o experiență unică în cariera lui militară de până atunci. Ea l-a pus în situația să proiecteze operații și să conducă efectiv armata în situații de război. Pentru el a fost un exercițiu util, o repetiție reușită care i-a sporit popularitatea printre soldați*”¹³.

Despre războiul din anul 1913, generalul Alexandru Averescu aprecia că reprezintă o „*condiție de progres și, mai ales singura putere capabilă să dărâme viața searbădă a României balcanice, din ruinele căruia să renască o nouă unitate națională de factură europeană*”¹⁴.

Demisionează din funcția de șef al Marelui Stat Major la sfârșitul anului 1913, dând curs sugestiei regelui Carol I de a reveni la trupă, ocupând funcția de comandant al Corpului 1 armată cu sediul la Craiova, un fel de exil în care a fost plasat datorită principelui Ferdinand și primului ministru Ion I. C. Brătianu.

Un alt aspect care privește dimensiunea militară a activității generalului Averescu, o reprezintă competența și destoinicia de care a dat dovadă în timpul campaniei din 1916–1917, în care a condus Armata a 2-a. Bătăliile de la Mărăști și Oituz au reprezentat vârful carierei militare a generalului Averescu, acestea situându-l în galeria marilor comandanți ai Armatei Române.

Prin Decretul Regal nr. 247 din 3 iulie 1930, generalul de corp de armată Alexandru Averescu a fost înălțat, de regele Carol al II-lea, la demnitatea de „Mareșal al României”, avansare ce a contribuit la creșterea prestigiului său în societatea românească de la vremea respectivă.

Dimensiunea politică a activității mareșalului Alexandru Averescu

La vârsta de 59 de ani, „*omul ce se bucura – pe acea vreme – de o popularitate fără seamăn în Țara Românească*”¹⁵, părăsește cariera militară pentru a debuta în cariera politică.

După demisionarea guvernului condus de Ion I.C. Brătianu la 26 ianuarie / 8 februarie 1918, generalul Alexandru Averescu primește din partea regelui sarcina de a forma guvernul.

Desemnarea generalului Averescu de a forma noul guvern nu a fost întâmplătoare: în primul rând Averescu nu era om politic și, pentru Aliați

13 Petre Otu, *op. cit.*, p. 107.

14 Mircea Ștefan Cioroiu, *op. cit.*, p. 34.

15 *Ibidem*, p. 142.

era esențial ca nici unul din oamenii politici aflați la Iași să nu intre în tratative cu germani; în al doilea rând, prin calitatea de militar, generalul Averescu era omul cel mai indicat să trateze negocierile de pace cu Puterile Centrale „*sunând din sabie, arătând Puterilor Centrale, că dacă pretențiile lor trec peste anumite margini, nu este exclus ca România să recurgă la o ultimă și disperată manifestare armată*”.¹⁶

În calitate de președinte al Consiliului și ad-interim ministru de externe al guvernului, generalul Averescu, care potrivit spuselor lui I.G. Duca „*se vedea omul care aduce României Basarabia și care va reînoda firul vechii noastre prietenii cu Puterile Centrale*”¹⁷, negociază, în ianuarie-martie 1918, cu Puterile Centrale pacea de la București, pe care, ulterior, a finalizat-o și semnat-o guvernul conservator condus de Alexandru Marghiloman.

Un grup de oameni politici desprins din Partidul Conservator și din alte formațiuni politice, profitând de popularitatea generalului în țară, îi oferă șefia Ligii Poporului, înființată în aprilie 1918 și devenită, din anul 1920, Partidul Poporului. Acest moment, al intrării sale în politică, a fost descris astfel: „*Am intrat în politică împins de împrejurări: nici nu-mi trecea prin minte că, într-o zi, voi juca în țara mea un rol politic pe care evenimentele din urma războiului mi l-au rezervat*”¹⁸.

În fruntea Partidului Poporului a exercitat funcția de prim-ministru în două perioade: 13.03.1920 – 13.12.1921 și 30.03.1926 – 4.06.1927. În mai 1920, acest partid a obținut o victorie răsunătoare în alegerile ce au deschis drumul unei reforme agrare și a unei Constituții democratice.

Reușește pe plan politic „*să țină frânele unității de stat, a armoniei sociale și economice, restabilind ordinea și transformând parlamentul votului obștesc într-un instrument de legiferare și de organizare al statului*”¹⁹, datorită aptitudinilor de care dă dovadă și a situării interesului țării mai presus de politica de partid.

Dimensiunea politică a activității mareșalului Averescu este evidențiată de o serie de aspecte, precum: împărtășea ideea consensului forțelor politice interne în materie de politică externă, considerând că în acest domeniu „*opозиția trebuie să fie întotdeauna alături cu guvernul, să nu*

16 I. G. Duca, *Memorii*, Editura Machiavelli, București, 1994, p. 81.

17 *Ibidem*, p. 91.

18 Marin Nedelea, *Prim-miniștrii României Mari*, Casa de Editură și Presă „Viața Românească”, 1991, p. 36

19 Octavian C. Tăslăuanu, *op. cit.*, p. 82.

*facă nicio dificultate, și atât cât îi stă în putință să-i dea sprijinul*²⁰; susținea menținerea unor legături prioritare cu puterile Antantei, în special cu Italia, țară de care era apropiat, urmare a studiilor la Torino, a originii soției și a pactului de prietenie italo-român încheiat de Averescu și Mussolini în septembrie 1926; făcea apel la religie, pe care o definea o pârghie puternică atât în viața privată cât și în viața publică; avea o poziție deschisă conlucrării cu minoritățile naționale; nu agreea manifestările politice violente și gălăgioase („*un partid care are demnitate nu cerșește puterea, după cum ... un partid care își iubește țara nu smulge puterea prin amenințări*”²¹) și recurgerea la orice mijloace pentru a răsturna un guvern și a instaura alt guvern (refuză propunerea Partidului Național și a Partidului Țărănesc din anul 1923 pentru împiedicarea votării constituției cu orice preț și prin orice mijloace, susținând votarea prin mijloace legale); dezaproba comunismul pe care îl considera „o mare pacoste pentru omenire”.

Pentru a sublinia dimensiunea politică a activității mareșalului Averescu, voi prezenta mai pe larg preocupările acestuia privind politica monetară, politica bugetară și politica scontului, pe care le-am desprins din însemnările mareșalului cuprinse în „Prevederi și soluții în chestiunea monetară, politică, bugetară, politica scontului, chestiunea datoriilor”, material aflat la Arhivele Naționale din București.

Preocupări legate de politica monetară

Prin manifestul adresat țării în anul 1926, Alexandru Averescu și colaboratorii săi aduceau la cunoștință faptul că una din „*primele preocupări ale acestei țări avea să fie obținerea, la timpul potrivit, a stabilizării monetare*”²².

Aceasta era o problemă importantă a țării la vremea respectivă, precizată cu claritate în programul de guvernământ în acord cu interesele imediate și viitoare ale economiei naționale. În vederea stabilizării monedei naționale, guvernul Averescu a stabilit și luat o serie de măsuri: dublarea valorii de aur a leului; suprimarea taxelor de export care grevau producția și falsificau cursul adevărat al leului și indexul de scumpete; activarea balanței plăților; rezolvarea problemei salarizării funcționarilor publici

20 Uzurparea de la 4 iunie 1927, apud Marin Nedelea, *op. cit.*, p. 43.

21 Uzurparea de la 4 iunie 1927, apud Marin Nedelea, *op. cit.*, p. 42.

22 Mareșal Alexandru Averescu, *Prevederi și soluții în chestiunea monetară, politică, bugetară, politica scontului, chestiunea datoriilor*, „Rotativa” s.a.r. Institut de Arte Grafice, str. Cămpineanu, 47, București, 1938, p. 13.

prin stabilirea echilibrului dintre costul vieții și retribuirea slujbașilor statului; lichidarea tuturor litigiilor financiare cu străinătatea, sporind astfel creditul țării și limpezind socotelile datoriilor interne și externe ale țării; inaugurarea unei politici bugetare realiste; înființarea, la inițiativa lui P. G. Papacostea și a generalului G. C. Vălleanu, a Casei de economii și cecuri poștale în scopul „opririi risipei, reînvierii în rândul populației a spiritului de economie și accelerării circulației fiduciare”; încurajarea tuturor ramurilor producției prin stimularea construcției datorită domnului Gr. Trancu-Iași.²³

Această acțiune, care după un an de aplicare a măsurilor stabilite a făcut ca pentru prima dată de la primul Război Mondial, cota adevărată a leului să fie stabilită în țară, a fost condusă de mareșalul Alexandru Averescu în calitate de președinte de consiliu și de titular al departamentului finanțelor.

La data de 18 mai 1927, în expunerea magistrală susținută în Cameră, Alexandru Averescu a enunțat bazele premergătoare ale stabilizării (sau cum se pregătește o stabilizare), făcând referire la necesitatea echilibrării bugetului, a balanței comerciale și a balanței plăților, afirmând că „*Guvernul va lucra mai departe pentru desăvârșirea condițiunilor necesare realizării reformei monetare*”²⁴.

Cele trei elemente (echilibrarea bugetului, echilibrarea balanței comerciale, echilibrarea balanței plăților) care, potrivit omului politic Alexandru Averescu formau baza stabilizării monedei naționale, au fost preluate și precizate și de Raymond Poincaré în ședința Camerei franceze din 2 iunie 1928.

Cu toate că se întrevedeau condiții pentru stabilizarea leului, Averescu urmărea în fapt consolidarea acelor condiții și folosirea aceluși moment de continuă creștere a creditului în străinătate pentru obținerea unui mare împrumut în vederea reclădirii pe baze noi și modern a întregului așezământ de producție a țării. Împrumutul extern nu s-a materializat, iar regimul următor a irosit toate condițiile esențiale formulate și îndeplinite de Averescu în vederea realizării stabilizării monetare.

Ziarul „Îndreptarea” de la 5 februarie 1929 aprecia și recunoștea meritele Guvernului Averescu în opera de refacere economică și de însănătoșire financiară a țării reîntregite. Nerespectarea condițiilor pentru stabilizarea

23 Cf. Mareșal Alexandru Averescu, *op. cit.*, p. 14.

24 *Ibidem*, p. 16.

leului a avut roade nefaste în anul 1928: bugetul pe acel an s-a încheiat cu un mare deficit, exportul a stagnat, balanța comerțului exterior și balanța de plăți erau dezechilibrate, iar legea pentru armonizarea retribuțiilor bugetare a fost lăsată în părăsire.

Preocupări legate de politica bugetară

Alexandru Averescu s-a împotrivit majorărilor fiscale, apreciind că „*impozitele votate (referire la prima majorare a impozitelor votată în 1929) nu vor putea nici să umple golurile bugetare vechi, nici să le evite pe cele noi*”²⁵, determinând slăbirea producției și a consumului și ridicarea indexului de scumpete și, în final, efecte nefavorabile pentru stabilizare.

Articolele publicate de Averescu în preajma votării bugetelor care au urmat reformei monetare se constituie în adevărate pagini de luminoasă clară vedere ce atrăgeau atenția celor în drept că majorările fiscale aduceau perspective nefavorabile pentru viața economică și financiară a țării.

Redăm câteva rânduri privitoare la bugetul anului 1933 ce aparțin lui Averescu: „*În ultimii ani, încasările au mers constant micșorându-se cu un ritm din ce în ce mai accentuat. Față cu aceste încasări de 18 miliarde și un sfert (cât au fost în 1932), Guvernul dă țării un buget de 23 miliarde și jumătate și-l declară echilibrat. În realitate însă, dacă se va milostivi Dumnezeu să avem și în anul în curs aceleași încasări ca anul trecut, vom solda la sfârșitul anului bugetul nostru cu un deficit de 5 miliarde lei. Dar se va milostivi Dumnezeu?*”²⁶.

Din nefericire, previziunile lui Averescu privind bugetul anului 1933 s-au adeverit.

Preocupări legate de politica scontului

Majorarea taxei scontului cu peste 50% în mai 1929, a avut ca efect creșterea dobânzilor. Pentru a soluționa această problemă, în ședința Senatului din 16 mai 1929, Averescu a solicitat Guvernului precizarea măsurilor pentru combaterea cauzelor ce au provocat o astfel de măsură gravă și a consecințelor rezultate din aplicarea ei. La vremea respectivă, Averescu a fost singurul care a ridicat glasul împotriva acestei măsuri de sporire a scontului oficial. La 15 noiembrie 1929 scria: „*totalizând pierderile suferite în timp de producători și investitori, constat că această evoluare a investițiilor spre scăderea valorii acțiunilor nu este o încurajare pentru noi*

25 *Ibidem*, p. 29.

26 *Ibidem*, p. 32.

*investițiuni, ceea ce și explică pentru ce toate sforțările guvernului ca să atragă în țară capitaluri străine au rămas zadarnice*²⁷.

În activitatea politică, Averescu se remarcă ca fiind primul care aduce în fața țării o problemă fundamentală pentru însemnătatea națională, respectiv problema conversiunii datoriilor, adică a raporturilor din creditori și debitori.

La congresul ținut de Tinerimea Română în martie 1930, Averescu a luat două hotărâri importante: adresarea unui manifest către intelectualii țării fără deosebire de culoare politică privind această problemă și cercetarea la fața locului a datoriilor care, pe atunci, preocupa lumea celor mulți și nevoiași, asupra cărora apăsau cu egală greutate și datoriile trecutului și imposibilitatea de a obține credite noi necesare investițiilor. Dacă la început a fost primită ironic de către cei care nu dădeau importanță problemei datoriilor, ulterior aceștia au apreciat atitudinea și hotărârea lui Averescu în această problemă.

Din punct de vedere al omului politic Averescu, lichidarea datoriilor reprezenta mijlocul pentru asanarea financiară și pentru dezvoltarea viitoare a vieții economice a țării. În acest sens, a propus înființarea unei Case de amortizare, înzestrată cu fonduri necesare pentru „*a pune la îndemâna economiei naționale, sleită de mijloace financiare și lovită prin lipsa de credit, capitalurile lichide necesare sau măcar o parte din acestea, pentru a asigura astfel dezvoltarea producției prin întărirea edificiului de credit și prin raporturi normale între toate categoriile de producători*”²⁸.

Ținând seama de interesele economico-financiare ale țării, mareșalul Averescu aprecia că, în momentul în care se proceda la reducerea datoriei și la eșalonarea ei, Casa de amortizare să verse creditorului, în numele debitorului, o anumită parte din totalul datoriei pe care acea casă urma să o recupereze din plățile ce avea să le facă ulterior debitorul. Salvagardarea creditului pentru asigurarea unei dezvoltări normale a producției românești și înzestrarea producției românești cu capitaluri necesare au fost idei principale care l-au preocupat pe mareșalul Averescu în activitatea sa politică. Răspunsul, pe care Alexandru Averescu l-a formulat telegramei primite în octombrie 1932 de la Gr. Coandă și Virgil Petrescu în numele Asociației Băncilor din România privind ideile sale, a fost următorul: „*Atitudinea mea s'a inspirat de la învățămintele trecutului ca prima condițiune pentru a*

27 *Ibidem*, p. 71.

28 *Ibidem*, p. 48.

*combate o criză economico-financiară, este de a întări, iar nici decum de a slăbi creditul*²⁹.

În loc de încheiere

Fără îndoială, Alexandru Averescu, militar de carieră și om politic de relevanță din perioada interbelică, rămâne o figură emblematică a generației care a înfăptuit statul național unitar, adică unul dintre întemeietorii României Mari. „*Drept ori nedrept, generalul Averescu are și va avea «cazul său»*”³⁰.

Societatea românească din perioada postbelică a trăit sub semnul mitului acestui mareșal, a cărui popularitate s-a clădit pas cu pas, metodic și meticulos, cu ambiție și cu o mare putere de muncă.

A fost „*un om care s-a făcut singur*”³¹.

Mitul Averescu s-a declanșat în tranșeele Primului Război Mondial, difuzat apoi către demobilizați în toate colțurile țării, cuprinzând treptat largi categorii de cetățeni.³²

A fost primul general care a rostit cuvântul pace, fiind denumit „*omul păcii*”, prin semnarea preliminarilor de la Buftea. Făcând referire la acest aspect, Constantin Argetoianu afirma despre Averescu că „*a fost, în acești ani postbelici, o supapă, un canal spre care s-au îndreptat marile nemulțumiri, marile greutăți, dar și marile speranțe ale mulțimii*”³³.

Decesul mareșalului a fost evocat și omagiat în diverse moduri.

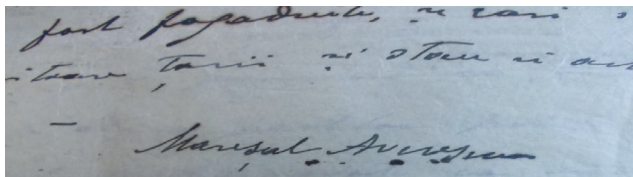

Fig. nr. 2 – Semnătura Mareșalului Alexandru Averescu (în facsimil)

Academia Română (din 1923 Alexandru Averescu devenise membru de onoare a acestei instituții) a organizat o ședință de comemorare la data de 8 octombrie 1928; Nicolae Iorga aprecia în „*Neamul Românesc*” că a fost „*unul*

29 *Ibidem*, p. 52.

30 *** *Cazul Generalului Alexandru Averescu*, București, 1915, p. 4, Arhivele Naționale din București.

31 Pamfil Șeicaru la moartea mareșalului Averescu, Petre Otu, *op. cit.*, p. 286.

32 Cf. Petre Otu, *op. cit.*, p. 291.

33 *Ibidem*.

din marii domni de oaste pe cari i-a dat poporul românesc... El nu era un pre-gătitor de istorie, ci însăși garanția ei”; Grigore Gafencu, directorul ziarului „Timpul”, scria că Alexandru Averescu a fost un răsfățat al dragostei populare; Alexandru Gregorian aprecia că Averescu s-a înfățișat în triplă ipostază: de comandant, de erou și de om, fiecare având caracteristici proprii. Prin activitatea profesională remarcabilă în plan militar și politică, Mareșalul Alexandru Averescu rămâne un capitol unic în istoria noastră, un exemplu de urmat. Pornind de jos, s-a ridicat, prin muncă și inteligență, pe scara măririlor.

Imaginea lui unică și puternică rămâne o forță capabilă să miște suflete. La fel și semnătura sa (fig. nr. 2), păstrată la Arhivele Naționale din București.

Bibliografie:

- [1] *** *Mareșal Alexandru Averescu, Prevederi și soluții în chestiunea monetară, politică, bugetară, politica scontului, chestiunea datoriilor*, „Rotativa” s.a.r. Institutul de Arte Grafice, București, 1938.
- [2] *** *Cazul Generalului Alexandru Averescu*, București, 1915, material aflat la Arhivele Naționale din București.
- [3] *** Dosar nr. 5, 33 și 51, Arhivele Naționale din București.
- [4] Cioroiu, Mircea Ștefan, *O viață de prestigiu: Alexandru Averescu – Mareșal al României*, Tipografia Ziarului „Universul”, 1938.
- [5] Duca, I.G., *Memorii*, Editura Machiavelli, București, 1994.
- [6] Nedelea, Marin, *Prim-miniștrii României Mari*, Casa de Editură și Presă „Viața Românească”, 1991.
- [7] Nicola, Ciprian, Oproiu, Adriana Bianca, *Guvernarea Averescu (13martie 1920–13 decembrie 1921)*, Editura Paralela 45, Pitești, 2009.
- [8] Otu, Petre, *Mareșalul Alexandru Averescu, militarul, omul politic, legenda*, Editura Militară, București, 2005.
- [9] Tăslăuanu, Octavian C., *Producția un program economic. Epoca guvernului Averescu 1920*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1924.

Pagini internet accesate:

- http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/bastonul-maresal-al-lui-averescu, accesat la data de 13 octombrie 2013, ora 15.10.
- <http://www.balcanii.ro/2012/06/maresalul-averescu-importanta-personalitate-politica/>, accesat la data de 13 octombrie 2013, ora 16.15.
- <http://istoriamilitara.org/stiinta/publicatii/114-alexandru-averescu.html>, accesat la data de 14 octombrie 2013, ora 20.35.